

УДК 34.009(100)



Е. М. Полтавський

ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ОСНОВИ ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ АГРЕСИВНОЇ ЗБРОЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ

Проведено правовий аналіз агресивної політики російської федерації в умовах збройної агресії проти України та зумовлених нею загроз національній безпеці України на сучасному етапі.

Доведено, що військова агресія рф ставить під загрозу всі елементи національної безпеки України: соціальну та гуманітарну сферу, економічну сферу, внутрішньополітичну та зовнішньополітичну сфери, інформаційну сферу, сферу державної та воєнної безпеки, сферу державного кордону України, екологічну сферу. Сам факт збройного нападу на незалежну Україну, окупація частини території країни, вбивства цивільного населення, грабежі, примусове інтернування українських громадян, знищення об'єктів культурної спадщини, підрив Каховської ГЕС, примусові мобілізації на тимчасово окупованих територіях – це неповний перелік злочинних дій країни-агресора.

Ключові слова: національна безпека, загрози, збройна агресія, військово-політичне керівництво, міжнародне гуманітарне право, злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, воєнні злочини.

Постановка проблеми. На початку XIX ст. з розвитком цивілізації, поширенням науково-технічного прогресу, ідей гуманізму та рівності все прогресивне людство мріяло створити надійну систему міжнародної безпеки, яка б запобігала виникненню військових конфліктів та сприяла розв'язанню протиріч між державами на основі поваги до взаємних інтересів та захисту загальносвітових цінностей – передусім життя людини, її здоров'я та гідності. Динамічний розвиток отримало міжнародне право як засіб та правила спілкування держав, різних за мовою, традиціями, віросповіданням, звичаями, внутрішнім законодавством та ін. Міжнародне право діє тільки у відносинах між державами як такими. Тут задіяний давньоримський постулат: «*par in parem non habet imperium*» (рівний над рівним влади не має). Міжнародне право як сукупність принципів та норм, що регулюють міжнародні стосунки та перетворюють їх на міжнародно-правові відносини, є основою непохитного міжнародного правопорядку.

Принципи міжнародного права, затверджені ст. 2 Статуту ООН, зобов'язують усі держави: «...вирішувати міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не створювати загрози міжнародному миру та безпеці...» [4], «...усі члени Організації Об'єднаних Націй утримуються в їх міжнародних відносинах від загроз силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої країни...» [4].

Відповідно до викладених норм та принципів міжнародного права країни-учасниці ООН закріпили визнання законними інтересів особи, суспільства та окремої держави, національних інтересів держави.

Згідно зі ст. 1–3 Загальної декларації прав людини, кожна людина, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища, повинна мати всі права і всі свободи – передусім право на життя, свободу і особисту недоторканність [9].

Україна – це суверенна [3] і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, юридично та фактично визнана усіма державами світу. У системі міжнародного права Україна повноправно обіймає місце держави-учасниці міжнародної співпраці, що юридично закріплено провідними актами міжнародного права, насамперед Статутом ООН та міжнародними конвенціями.

Для захисту своїх національних інтересів, забезпечення національної безпеки громадян Україна має усі історичні, юридичні й політичні підстави.

Аналіз Конституції України, національного законодавства, міжнародних актів, імплементованих у національне законодавство, доводить усьому світові, що наша держава не загрожує іншим країнам, не має територіальних та економічних претензій до інших суб'єктів міжнародного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поглиблене вивчення національної безпеки держави та її складових було, є та буде актуальною проблемою. В умовах збройної агресії РФ проти незалежної та суверенної України вивчення правового аспекту захисту національної безпеки набуває особливого значення. Серед провідних вітчизняних науковців, які приділяють увагу цьому питанню, слід виділити, зокрема, таких: С. Бєлай, Ю. Бабков, В. Панченко, І. Морозов, О. Чередниченко, В. Пчєлін, О. Комісаров та ін.

Однак, незважаючи на значний доробок напрацьованих та ґрунтовних багатьох досліджень, проблема правового аналізу загроз національній безпеці України, зумовлених збройною агресією РФ проти України, залишається актуальною для подальших наукових пошуків.

Метою статті є правовий аналіз агресивної політики РФ в умовах збройної агресії проти України та зумовлених нею загроз національній безпеці України на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Правову основу національної безпеки України становлять Конституція України [2], Закон України «Про національну безпеку України» [1], міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання цих законів інші нормативно-правові акти.

В українському законодавстві закріплено термін «національна безпека» як «...захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам» [1].

Захист національної безпеки України орієнтований на захист її об'єктів:

- 1) людини і громадянина – їхніх конституційних прав і свобод;
- 2) суспільства – його духовних, морально-етичних, культурних, історичних, інтелектуальних та матеріальних цінностей, інформаційного і навколишнього природного середовища і природних ресурсів;
- 3) держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [1].

Для забезпечення національної безпеки в чинному законодавстві закріплено принципи її відтворення: «...пріоритет прав і свобод людини і громадянина; верховенство права; пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів; своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам...» [1].

Конституція України проголошує найвищою соціальною цінністю «...людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку...» [2].

Ст. 17 Конституції України наголошує на захисті суверенітету і територіальної цілісності країни, забезпеченні її економічної та інформаційної безпеки, які є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [2].

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [5].

Встановлено, що українське державне законодавство та основоположні документи міжнародного права є ідентичними в тлумаченні головних соціальних цінностей, принципів державного будівництва, відмови у застосуванні сили для розв'язання міжнародних спорів.

Збройна агресія росії проти незалежної України засвідчила світовій спільноті повне нехтування країною-агресором принципами та нормами міжнародного права, віроломну відмову від узятих на себе міжнародних зобов'язань, зв'язчу зневагу до загальносвітових цінностей – людського життя та здоров'я, честі й гідності, недоторканності та безпеки.

Встановлення дипломатичних відносин між РФ та Україною (що, згідно з міжнародним правом, є визнанням незалежності, суверенітету та кордонів країн-учасниць) відбулося 14 лютого 1992 р. Тобто країна-агресор десятиріччями визнавала самостійну та незалежну Україну (її кордони, національні економічні, політичні, культурні та інші інтереси), але внаслідок агресивних намагань почала повномасштабне вторгнення.

Кордони України юридично та дипломатично закріплені національним законодавством і міжнародними договорами, актами визнання незалежності (встановленням дипломатичних відносин) 168 держав світу.

Для маскування своїх загарбницьких планів, створення сприятливого медійного середовища, приниження незалежної та суверенної України військово-політичне керівництво росії постійно

вдається до підміни юридичних та політичних термінів. Найяскравіший приклад – це оголошення президентом рф в. путіним 24.02.2022 проведення «спеціальної військової операції». Не маючи політичної та людської сміливості оголосити війну незалежній та суверенній державі, побоюючись політичної, дипломатичної, економічної та кримінальної відповідальності, російський керівник оголосив вигадану «спеціальну військову операцію».

Комплекс військових, економічних, політичних, законодавчих та інформаційних заходів, що проводить рф, намагаючись анексувати українські землі, знищити державність, повністю поглинути економіку держави, загрожують державній безпеці України. Війна, розв'язана російським військово-політичним керівництвом, загрожує самому існуванню незалежної та суверенної України.

Воєнні дії країни-загарбниці завдають втрат і шкоди в усіх складових національної безпеки України: у соціальній та гуманітарній сферах, в економічній сфері, у внутрішньополітичній та зовнішньополітичній сферах, в інформаційній сфері, у сфері державної безпеки, у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України, в екологічній сфері.

Використання російськими військовими ракетно-артилерійських обстрілів мирних міст та сіл, завдання ударів по критичній інфраструктурі, об'єктах освіти та культурної спадщини, використання заборонених Женевськими конвенціями [8] методів ведення війни та видів зброї, порушення норм міжнародного права щодо призову до війська людей з окупованих територій та інші військові злочини створюють безпосередню загрозу існуванню Української держави та народу України.

Численні воєнні злочини рф, порушення принципів та норм міжнародного права спричиняють протест та справедливий гнів усього прогресивного людства, чітку юридичну оцінку міжнародних судів.

Примусова депортація українських дітей з окупованих територій до рф отримала належну юридичну оцінку не тільки в Україні, але й у світі. Міжнародний кримінальний суд у Гаазі 17 березня 2023 р. видав ордер на арешт очільника кремля в. путіна через ситуацію в Україні. Його та Львову-Белову підозрюють у скоєнні воєнного злочину, зокрема в незаконній депортації та переміщенні дітей із окупованих територій України до росії [7].

У своїх агресивних намаганнях, нехтуючи принципами людяності та цивілізованого сусідства, бажаючи за будь-яку ціну досягти своєї політичної мети – знищити та підкорити Україну, рф скоїла черговий злочин проти людяності. У ніч на 6 червня поточного року на тимчасово окупованій території України російські військові здійснили підриг греблі Каховської ГЕС, чим завдали багатомільярдних збитків громадянам та підприємствам декількох областей України. Дії російської воєнщини є прямим порушенням Конвенції про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище [6].

Висновки

Таким чином, проведений аналіз показав, що агресивна політика рф, збройний напад на Україну, ведення загарбницької війни (замасковане вигаданим терміном «спеціальна військова операція») як засіб вирішення своїх великодержавних амбіцій є порушенням міжнародного права, принципів ООН, законів гуманізму та людяності. Протизаконні дії військово-політичного керівництва рф, військові дії, що тривають понад 16 місяців, бомбардування та обстріли мирних українських міст та сіл російською воєнщиною стали причиною загибелі та поранень громадян України, принесли на нашу землю біль та страждання.

За акт агресії проти незалежної та суверенної України, порушення правил ведення війни, застосування заборонених міжнародними Женевськими конвенціями методів та засобів ведення війни, заборонених видів озброєння, злочини проти мирного населення, злочини проти людяності несе повну юридичну відповідальність рф, її військово-політичне керівництво та безпосередні виконавці зазначених злочинів.

Доведено, що військова агресія рф ставить під загрозу усі елементи національної безпеки України: соціальну та гуманітарну сферу, економічну сферу, внутрішньополітичну та зовнішньополітичну сфери, інформаційну сферу, сферу державної та воєнної безпеки, сферу державного кордону України, екологічну сферу. Сам факт збройного нападу на незалежну Україну, окупація частини території України, вбивства цивільного населення, грабежі, примусове інтернування українських громадян, знищення об'єктів культурної спадщини, підриг Каховської ГЕС, примусові мобілізації на тимчасово окупованих територіях – це неповний перелік злочинних дій країни-агресора.

Напрямом подальших досліджень можна розглядати поглиблений аналіз державної політики у сфері національної безпеки і оборони України, покликаної реагувати на всі загрози і виклики, спричинені збройною агресією.

Перелік джерел посилання

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <http://surl.li/tcsi> (дата звернення: 20.06.2023).
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <http://surl.li/gdyl> (дата звернення: 20.06.2023).
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1990. № 31. Ст. 429. URL: <http://surl.li/jtgz> (дата звернення: 20.06.2023).
4. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://surl.li/knmuе> (дата звернення: 21.06.2023).
5. Про введення в дію рішення Ради національної безпеки і оборони від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 21.06.2023).
6. Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 11.05.1977 № 2692.
7. Міжнародний кримінальний суд у Гаазі. URL: <http://surl.li/knmui> (дата звернення: 21.06.2023).
8. Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Женевські_конвенції_про_захист_жертв_війни (дата звернення: 21.06.2023).
9. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: <http://surl.li/umvi> (дата звернення: 19.06.2023).

Стаття надійшла до редакції 27.07.2023 р.

UDC 34.009(100)

E. Poltavskyi

**THREATS TO THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE AT THE CURRENT STAGE:
FUNDAMENTALS OF LEGAL ANALYSIS OF AGGRESSIVE ARMS POLICY OF RUSSIA**

The article provides a legal analysis of the aggressive policy of the Russian Federation in the conditions of armed aggression against Ukraine and the resulting threats to Ukraine's national security at the current stage.

It is noted that in order to protect its national interests and ensure national security, Ukraine has all the historical, legal and political grounds for protecting its national interests and ensuring the safety of its citizens. Analysis of the Constitution of Ukraine, national legislation, international acts implemented in national legislation prove to the whole world that Ukraine does not threaten other countries, has no territorial and economic claims to other subjects of international law.

The conducted analysis showed that the aggressive policy of the Russian Federation, the armed attack on Ukraine, the waging of a war of aggression (disguised by the invented term "special military operation"), as a means of solving its great power ambitions, is a violation of international law, the principles of the UN, the laws of humanism and humanity.

The Russian Federation, its military-political leadership and direct executors of the specified crimes.

It has been proven that the military aggression of the Russian Federation endangers all elements of Ukraine's national security: the social and humanitarian sphere, the economic sphere, the domestic political and foreign political sphere, the information sphere, the sphere of state and military security, the sphere of the state border of Ukraine, the ecological sphere. The very fact of an armed invasion of independent Ukraine, the occupation of part of the territory of Ukraine, the killing of the civilian population, looting, the forced internment of Ukrainian citizens, the destruction of cultural heritage sites, the blowing up of the Kakhovskaya HPP, forced mobilization in the temporarily occupied territories - this is an incomplete list of the criminal actions of the aggressor country.

Keywords: *national security, threats, armed aggression, military-political leadership, international humanitarian law, crimes against peace, human security and international legal order, war crimes.*

Полтавський Едуард Михайлович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового забезпечення Національної академії Національної гвардії України
<http://orcid.org/0000-0002-7434-7061>